

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 21.07.2022

Kabul / Accepted: 06.10.2022

Araştırma Makalesi/Research Article



DOI: 10.55666/folklor.1146636

COVID-19 SALGINI NEDENİYLE GELENEKLERİN SANAL ORTAMA TAŞINMASI: EVLENME ÖRNEĞİ

Esra TARHAN*

Öz

Deprem, yangın, sel, savaş ve küresel salgın gibi olaylar tüm toplumu derinden etkileyen durumlardır. Bu tür afetler veya olaylar toplum düzenini, adetlerini, geleneklerini, göreneklerini, toplumsal alışkanlıklarını yeniden gözden geçirmeyi gerektirmektedir. Çünkü toplumlar bu tür durumlar neticesinde ciddi değişimlerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Söz konusu köklü değişimler toplumun her kademesinde hissedilmektedir. Covid-19 salgını da tüm dünyayı etkisi altına alan ve ciddi kısıtlamaları beraberinde getiren bir salgındır. 2020 yılının mart ayında Dünya Sağlık Örgütü tarafından Covid-19'un küresel salgın hastalık olduğu duyurulmuştur. 2019 yılının son dönemlerinden itibaren tüm dünyayı etkisi altına almaya başlayan Covid-19 da insanların yaşamının her safhasında ciddi değişimleri beraberinde getirmiştir. Covid-19 salgını ilk olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan kentinde ortaya çıkmıştır. Türkiye'de ise Sağlık Bakanlığı tarafından 11 Mart 2020 tarihinde salgının başladığı açıklanmıştır. Bu tarihten itibaren, Covid-19 tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de yaşayan insanların yaşamlarında da hem geçici hem de kalıcı birtakım değişimlere sebep olmuştur. Salgının küresel boyutta olduğu anlaşıldığından dünya üzerinde bulunan ülkelerin salgının yayılımını azaltmak için ciddi kısıtlamalara gittikleri bir süreç ortaya çıkmıştır. Koronavirüs nedeniyle getirilen kısıtlamalar sosyal, ekonomik ve kültürel alanları etkisi altına almış ve birtakım olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Bu olumsuzlukları en aza indirmek isteyen toplumlar ciddi bir mücadele örneği sergilemişlerdir. Toplumun sahip olduğu maddi ve manevi kültürel değerler doğrultusunda şekillenen halkbilimsel unsurlar da salgın sürecinde değişime uğramıştır. Sahip olduğumuz gelenekler, görenekler, âdetler ve törensel uygulamalar Covid-19 salgınından etkilenmiştir. Bu etkilerin neler olduğu ise ancak yapılan çalışmalarla ortaya konulabilmektedir. Bu düşünceden hareketle çalışmada, halkbilimsel unsurlardan biri olan ve geçiş dönemleri içerisinde değerlendirilen evlenme ile ilgili aşamalarda farklı uygulamalar, değişimler değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu aşamada Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı tarafından 16 Mart 2020 tarihinden itibaren yayınlanmaya başlayan salgınla mücadele kısıtlamaları doğrultusunda Türkiye'de salgının gölgesinde gerçekleştirilen evliliklerle ilgili olarak internet ortamında yer alan ve 2020 yılının mart ayından başlayarak 2021 yılının temmuz ayına kadarki süreçte ulaşılabilen haber, video, fotoğraflar incelenmiştir. Söz konusu veriler sınırlı süreyi ve çevreyi kapsadığı için evlilikle ilgili genel uygulamalara dair tüm verileri içermemektedir. Çalışma kapsamında salgın nedeniyle evlilik aşamalarının geleneksel uygulamalarındaki değişimlerin neler olduğu sorgulanmıştır. Evlilik aşamaları dikkate alınarak, internet ortamında tespit edilebilen haber, video ve fotoğraflar doğrultusunda salgın döneminde evlilikle ilgili uygulamalar ve bu uygulamalara yönelik olarak insanların buldukları çözüm yolları değerlendirilmiştir. Buna göre, Covid-19 salgını nedeniyle gelin ve damat adaylarının evlilik süreçlerinde internet kullanımını artmış ve evliliğe dair aşamalar elektronik kültür ortamında yeni bir boyut kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, salgın, gelenek, sanal ortam, evlenme.

* Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adana/Türkiye, ozkayae@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8018-9461.

TRANSPORTING TRADITIONS TO VIRTUAL ENVIRONMENT DUE TO THE COVID-19 EPIDEMIC: THE EXAMPLE OF MARRIAGE

Abstract

Events such as earthquakes, fires, floods, wars and global epidemics are situations that deeply affect the society. Such disasters require reconsidering the social order, customs, traditions and social habits. Because societies can face serious changes as a result of such situations. These changes are felt at every level of society. The epidemic has affected the whole World and brought serious restrictions with it. In march 2020, it was announced by the World Health Organization that Covid-19 is a global epidemic disease. Covid-19, which affected the whole world in 2020, brought serious changes in every stage of people's lives. The Covid-19 outbreak first appeared in the city of Wuhan, People's Republic of China. In turkey, the outbreak was announced by the Ministry of Health on March 11, 2020. Since this date, serious changes have started to be seen in the lives of people living in Turkey. Since this date, Covid-19 has caused both temporary and permanent changes in the lives of people living in Turkey, as in all countries. Since the epidemic was understood to be on a global scale, a process has emerged where countries around the world have made serious restrictions to reduce the spread of the epidemic. The restrictions of the coronavirus have affected social, economic and cultural areas and brought some negativities. Societies that want to minimize these negativities have put forward a serious example of struggle. Folkloric factors shaped in line with the cultural values of the society have also been significantly affected by the epidemic. Our customs, traditions and ceremonial practices have been affected by the Covid-19 epidemic. In this study, different practices and changes in the stages of marriage which are evaluated in the transitional periods, are examined. At this stage, in line with the restrictions on combating the epidemic, which started to be published by the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Turkey as of March 16, 2020, the news, videos and photographs on the internet regarding the marriages realized in the shadow of the epidemic in the period from March 2020 to July 2021 were examined. It does not include all data on general practices related to marriage, since the data covers a limited period of time. The changes in the traditional practices of marriage stages due to the epidemic were evaluated. Considering the stages of marriage, the applications related to marriage during the epidemic period and the solutions that people found for these applications were evaluated in line with the news, videos and photographs that can be found on the internet. Accordingly, due to the Covid-19 epidemic, the use of the internet by the bride and groom candidates in their marriage has increased and the stages of marriage have gained a new dimension in the electronic cultural environment.

Keywords: Covid-19, epidemic, custom, virtual environment, marriage.

Giriş

Kültür, toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerler bütünüdür bünyesinde barındırmaktadır. Bir toplumun beraberlik ruhuyla ve grup bilinciyle gerçekleştirdiği tüm törenler, kutlamalar ile bunlara bağlı uygulamalar kültürün birer parçası konumundadır. Bu açıdan bakıldığında “bayramlar, düğünler, törenler, kutlamalar her toplum için anlamlı ve önemlidir” (Altun, 2008: 15). Türk toplumu açısından da son derece önemli olan bu tür etkinlikler, kutlamalar Türk kültürünün aynasıdır. Bu yönüyle bakıldığında hayatın geçiş dönemlerinde de pek çok uygulamayla ve törenle karşılaşmaktadır.

Kişilerin yaşamlarında doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere başlıca üç geçiş dönemi bulunmaktadır. Geçiş dönemleri çevresinde pek çok âdet, töre, dinsel ve büyüsel işlem yer almaktadır (Örnek, 1976: 131). Doğum, evlenme ve ölüm çerçevesinde gerçekleştirilen uygulamalar ve gelenekler “yöresel bölgesel ve milli kültürlerin önemli bir halkasını oluşturur” (Karakaş, 2014:115). Bu geçiş dönemlerinden biri olan evlenme “tören, töre, âdet, gelenek ve görenek bakımından zengin bir tablo çizmektedir” (Örnek, 1976: 185). Evlenme ile ilgili yapılan çalışmalar “kültürün taşıyıcılığı” ve “kültürel etkileşim” açısından önemli bilgiler sunmaktadır (Şişman, 2001:465).

“Evlenmek ile kurmak, sahip olmak sözcükleri arasında yapıcı bir özellik (paralellik) vardır; aile olmak, yuva kurmak, ocak kurmak, ocağı olmak, evi olmak, barkı olmak, yuvası olmak gibi” (Yıldırım, 2019: 175). Eski dönemlerde görücü usulü evlilikler daha yaygınken günümüzde gençler genellikle eş seçimlerini kendileri yapmaktadırlar (Okuşluk Şenesen, 2011:91). Toplumsal yapının temeli olması nedeniyle aile kurmak evlenme durumuna evrensel bir değer yüklemiştir. Evlenme, bağlı bulunulan kültür dairesine bağlı olarak belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla evlilik sürecine ait gelenek, görenek, âdet ve töre ait olduğu toplumun evlenme kültürünü meydana getirmektedir (Başçetinçelik, 2009:149). Evlilik, yeni bir hane kurmak ve toplumdaki statüsünü farklılaştırmak açısından kadın ve erkek için yeni bir hayat düzeninin başlangıcıdır.

Evlenmeye dair gelenekler ve görenekler Türk toplumunda oldukça işlevseldir. Covid-19 salgını toplumu her konuda olduğu gibi evlilik gelenek ve görenekleri konusunda da birtakım çözüm yolları bulmaya sevk etmiştir. Evlilik süreçlerini istedikleri şekilde gerçekleştiremeyeceklerini anlayan gelin ve damat adayları hayatlarının en önemli geçiş törenlerine ilişkin kutlamaları internet ortamına taşımışlardır. Ancak salgın koşulları bireyleri evlilik süreçleri için internet ortamını daha aktif kullanır hale getirmiştir.

“Gelenek” ve “değişme” kavramları birbirine zıt kavramlar gibi görünse de zamanın, mekânın ve kültürel çevrenin değişimi ile kültürün teknolojik boyutu kültürün kendi içindeki birimlerini de değiştirmektedir (Ekici, 2008: 34). Kültürel değişimler toplumların gelişmesinde en önemli faktördür (Turhan, 2021:13). Küreselleşmenin etkisiyle yerel kültürler arasındaki etkileşim yeni kültür kalıplarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle teknolojik gelişmelerin etkisinin bu noktada çok belirleyici olduğu dikkat çekmektedir. Evlenme ritüelleri kültürel etkileşim ve değişim süreçlerine göre şekillenmektedir (Aliçavuşoğlu-Boyraz, 2021:60). Covid-19 sürecindeki evlilikleri “gelenek” ve “değişim” kavramları açısından değerlendirdiğimizde evlenme geleneklerinde süreklilik arz eden bir değişimin olmadığı görülmektedir. Salgının yarattığı zaruri sebepler dolayısıyla evliliğin özellikle icra ortamında geçici süreliğine bir değişim görülmüş ve evliliğin icra ortamlarından biri sosyal medya olmuştur. Normalleşme süreciyle birlikte internet ortamı evlilik süreçleri açısından salgın dönemindeki kadar yaygın kullanılmamıştır.

Deprem, yangın, sel, savaş ve küresel salgın gibi olaylar tüm toplumu derinden etkileyen durumlardır. Bu tür afetler veya olaylar toplum düzenini, âdetlerini, geleneklerini, göreneklerini, toplumsal alışkanlıklarını yeniden gözden geçirmeyi gerektirmektedir. Çünkü toplumlar bu tür durumlar neticesinde ciddi değişimlerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Söz konusu köklü değişimler toplumun her kademesinde hissedilmektedir. Covid-19 salgını da tüm dünyayı etkisi altına alan ve ciddi kısıtlamaları beraberinde getiren bir salgındır. 2020 yılının mart ayında Dünya Sağlık Örgütü tarafından Covid-19’un küresel salgın hastalık olduğu duyurulmuştur. 2019 yılının son dönemlerinden itibaren tüm dünyayı etkisi altına almaya başlayan Covid-19 da insanların yaşamının her safhasında ciddi değişimleri beraberinde getirmiştir. Covid-19 salgını ilk olarak Çin Halk Cumhuriyeti’nin Wuhan kentinde ortaya çıkmıştır. Türkiye’de ise Sağlık Bakanlığı

tarafından 11 Mart 2020 tarihinde salgının başladığı açıklanmıştır. Bu tarihten itibaren, Covid-19 tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de yaşayan insanların yaşamlarında da hem geçici hem de kalıcı birtakım değişimlere sebep olmuştur. Salgının küresel boyutta olduğu anlaşıldığından dünya üzerinde bulunan ülkelerin salgının yayılımını azaltmak için ciddi kısıtlamalara gittikleri bir süreç ortaya çıkmıştır.

Koronavirüs nedeniyle getirilen kısıtlamalar sosyal, ekonomik ve kültürel alanları etkisi altına almış ve birtakım olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Bu olumsuzlukları en aza indirmek isteyen toplumlar ciddi bir mücadele örneği sergilemişlerdir. Toplumun sahip olduğu maddi ve manevi kültürel değerler doğrultusunda şekillenen halkbilimsel unsurlar da salgın sürecinde değişime uğramıştır. Sahip olduğumuz gelenekler, görenekler, âdetler ve törensel uygulamalar Covid-19 salgınından etkilenmiştir. Bu etkilerin neler olduğu ise ancak yapılan çalışmalarla ortaya konulabilmektedir. Bu düşünceden hareketle çalışmada, halkbilimsel unsurlardan biri olan ve geçiş dönemleri içerisinde değerlendirilen evlenme ile ilgili aşamalarda farklı uygulamalar, değişimler değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu aşamada Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı tarafından 16 Mart 2020 tarihinden itibaren yayınlanmaya başlayan salgınla mücadele kısıtlamaları doğrultusunda Türkiye’de salgının gölgesinde gerçekleştirilen evliliklerle ilgili olarak internet ortamında yer alan ve 2020 yılının mart ayından başlayarak 2021 yılının temmuz ayına kadarki süreçte ulaşılabilen haber, video, fotoğraflar incelenmiştir. Söz konusu veriler sınırlı süreyi ve çevreyi kapsadığı için evlilikle ilgili genel uygulamalara dair tüm verileri içermemektedir. Çalışma kapsamında salgın nedeniyle evlilik aşamalarının geleneksel uygulamalarındaki değişimlerin neler olduğu sorgulanmıştır. Evlilik aşamaları dikkate alınarak, internet ortamında tespit edilebilen haber, video ve fotoğraflar doğrultusunda salgın döneminde evlilikle ilgili uygulamalar ve bu uygulamalara yönelik olarak insanların buldukları çözüm yolları değerlendirilmiştir.

1. Covid-19 Salgını Sürecinde Düğün Ekonomisi

Covid-19 salgını pek çok sektörü etkilemiştir. Düğün, pek çok sektörle bağlantılı olduğu için düğünlerle ilgili kısıtlamalar bu sektörleri doğrudan etkilemiştir. Dolayısıyla söz konusu sektörlerin salgın sürecindeki durumlarını da ele almak gerekmektedir. İlk değerlendirmede tüm sektörlerin olumsuz etkilenebileceği düşünülmektedir. Ancak bu konuyla ilgili yapılan araştırmalara göre düğün alışverişlerinde tüketicilerin daha çok sanal alışverişlere rağbet gösterdikleri anlaşılmaktadır. Hatta mal tedarikinde sıkıntı yaşayan sanal alışveriş firmaları esnaflarla anlaşmalar yaparak bu problemi çözmeye çalışmışlardır. Böylece söz konusu sanal alışveriş firmaları hem esnafa destek olmuş hem de tüketicinin taleplerini daha kısa sürede ve daha hızlı bir şekilde karşılamışlardır.

2020 yılının mart ayında yayınlanan genelge ile birlikte düğün sektörüne hizmet veren çeyiz ürünleri satan esnaflar, gelinlikçi, fotoğrafçı, garson, pastacı, müzisyen vb. gibi pek çok kişi bu süreçten olumsuz yönde etkilenmiştir. 1 Haziran 2021 tarihinde yayınlanan genelgeye kadar bu durum devam etmiştir. Kapalı düğün salonlarında azami 100 kişiye izin verilmesi ve açık havada katılımcı sınırlamasının 2021 yılının yaz ayında kaldırılmasıyla düğünle ilişkili sektörlerde ve çalışanların durumlarında bir iyileşme hali gözlenmiştir.

Covid-19 salgını öncelikle çeyiz sektörünü oldukça olumsuz yönde etkilemiştir. Düğünlerin ertelenmesi, tedbirlerden dolayı gelin adaylarının çeyiz mağazalarına gidip alışveriş yapabilecekleri zamanlarının kısıtlı olması gibi sebepler çeyiz sektöründeki olumsuzlukta etkili olmuştur. Bunun yanında internet üzerinden çeyiz alışverişleri devam etmiştir. Gelin adayları çeyiz ihtiyaçlarını çeşitli markaların oluşturdukları setler halinde ya da ihtiyaçları dâhilinde internet ortamında satın almışlardır. Görüldüğü gibi, internet salgın döneminde sadece çeşitli amaçlarla iletişim kurmak için değil, ihtiyaçların satın alınabilmesi için de en çok kullanılan kaynaklardan biri olmuştur. Salgın sürecinde çeyiz alışverişi yapanlar diğer gelin adaylarına fikir verebilmek adına videolar çekerek internet ortamında paylaşmışlardır. Böylece almak istedikleri ürünlerin avantajlarını ve dezavantajlarını diğer gelin adaylarına göstermek istemişlerdir (URL-18, Erişim Tarihi: 16.03.2022). Çeyiz alışverişi yapmak isteyen gelin adayları bu videolar sayesinde fikir sahibi olmuşlardır. Bu durum içinde bulunulan koşullara ve teknolojik imkânlarla bağlı olarak geleneklerimizin de yeniden şekillendiğine dair bir örnek teşkil etmektedir. Çeyiz ürünlerini kurumsal mağazalarda değil de küçük dükkânlarda satan esnaflar salgın döneminde en fazla zarar gören kesimlerden

biri olmuştur. Çünkü hem evlilik oranları azalmış hem de dışarı çıkma konusunda saatin kısıtlı olması butik dükkân işleten çeyiz satıcılarının geçinmesini zorlaştırmıştır (URL-19, Erişim Tarihi: 16.03.2022).

Gelinin ve damadın sevdiklerini düğünlerine davet etmek için bastırdıkları davetiyeler salgın sürecinde yeni bir boyut kazanmıştır. Düğün yapmak isteyenleri ekonomik açıdan zorlayan bir dönem olması nedeniyle basılı davetiyelerin daha uygun fiyatlı olanları veya dijital ortamda hazırlanan davetiyeler daha fazla tercih edilmiştir. Gelin ve damat adaylarının davetiye tercihleri salgının kültür ekonomisi üzerindeki etkisini göstermektedir. Salgın davetiye fiyatlarının artmasına sebep olmuş ve düğün yapacak aileler maddi olanaklarını yeniden gözden geçirmek zorunda kalmışlardır. Covid-19 salgınının Türkiye’de de görülmeye başlamasıyla birlikte düğünlerin sayısında ciddi bir azalma görülmüştür. Buna bağlı olarak davetiye dağıtma geleneği de olumsuz yönde etkilenmiştir. Düğünlere katılacak kişi sayısının sınırlı olması sebebiyle basılacak davetiye sayısı azalmıştır. Önceden ortalama 1000 civarında bastırılan davetiye sayısının salgında 100-200 adede kadar düştüğü belirtilmektedir (URL-20, Erişim Tarihi: 22.02.2022). Salgın nedeniyle davetiyelerin elden dağıtılmasının sosyal teması artırma ihtimali de davetiyelerin az sayıda basılmasına sebep olmuştur. Gelin ve damat adaylarının e-posta, facebook, instagram gibi dijital ortamlarda davetiyelerini veya e-davetiyelerini paylaşmaları sağlık açısından oluşabilecek riskleri azaltmıştır.

Salgın süreci gelinlikçileri ve bu işle uğraşan moda evlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Bazı işletmeler sektördeki durgunluk nedeniyle işyerlerini geçici olarak kapatırken kimileri de sadece nikâh yapılmasına izin verilmesi üzerine nikâhta gelinlik giymek isteyenlere hizmet vermeye devam etmiştir (URL-21, Erişim Tarihi: 22.02.2022). 1 Haziran 2021 tarihinde sınırlı sayıda katılımcıyla düğün yapılmasına izin verilmesi üzerine ise gelinlikçiler talebe yetişemediklerini belirtmişlerdir. Kısmi normalleşme ile birlikte gelinlikçilerin yoğun mesai yaptıkları belirtilmektedir. Bu süreçte gelin adaylarının daha çok gösterişli gelinlikleri tercih ettikleri ifade edilmektedir. Ayrıca nişan ve nikâh kıyafetlerine olan ilginin de devam ettiği görülmektedir (URL-22, Erişim Tarihi: 07.03.2022). Bazı gelinlik firmaları ise “evde dene hizmeti” sunmaya başlamış ve böylece gelinlik alışverişi sürecini sürdürmeye çalışmışlardır (URL-24, Erişim Tarihi: 24.02.2022). Başka bir ifadeyle salgına yönelik kısıtlamalar ya da normalleşme hareketleri düğünle ilgili sektörlerin seyrini belirlemiştir.

Koronavirüs salgını kapsamında düğünlerde yer alan müzisyenleri de değerlendirmek gerekmektedir. Buna göre salgın sürecinde müzisyenlerin durumuyla ilgili yapılan bir çalışmaya göre “düğünde çalan müzisyenlerin gelir durumlarıyla ilgili olarak “yeterli düzeyde” şeklinde görüş bildikleri görülmektedir. Ancak katılımcıların çoğunun ek iş yapma durumunun olması da önemlidir. Ek işe ihtiyaç duyulma durumunun, salgının etkisiyle de derinleşmiş olduğunu belirtmektedirler (Hacısüleymanoğlu-Sağır, 2022: 71). Salgın nedeniyle düğün salonlarının kapanması geçimini bu sektörden sağlayan müzisyenler için olumsuz bir durum ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle çalışamayan bazı müzisyenlerin Ramazan davulculuğu yaptıkları ve kimilerinin müzik aletlerini satmak zorunda kaldıkları belirtilmiştir (URL-25, Erişim Tarihi: 03.04.2022).

Kültür ekonomisi bağlamında değerlendirildiğinde düğün sürecinin pek çok ekonomik sektörü etkilediği görülmektedir. Salgın döneminde bu etkiler olumsuz yönde olmuştur. Çeyiz satıcısı, gelinlikçi, kuyumcu, fotoğrafçı, pastacı, davetiyeci, müzisyen vs. gibi iş alanları salgının görülmeye başlamasıyla iş yapamaz hale gelmişlerdir. Dolayısıyla kültürün bir parçası olan evlilik sürecine yönelik kısıtlamalar düğün ekonomisini bu dönemde kapanmaya mecbur bırakmış ya da işlerine bir süre ara vermelerine neden olmuştur. Bu sektöre hizmet veren kişiler de yüz yüze alışveriş yapacak veya hizmet alacak kitleye ulaşamamışlardır. Ancak internet ortamında düğün sürecine yönelik alışverişler eskiye oranla ciddi oranda artış göstermiştir.

2. Covid-19 Salgını ve Sanal Ortamdaki Evlilik Süreci

11 Mart 2020 tarihinde Covid-19 salgınının Türkiye’de görülmesi üzerine her alanda önlemler alınmaya başlanmış ve insanların kalabalık bir şekilde bir arada bulunmalarını gerektiren faaliyetlere yönelik kısıtlamalar getirilmiştir. Buna göre 16 Mart 2020 tarihinde İçişleri Bakanlığı’nın yayınladığı genelge ile nişan ve düğün faaliyetleri durdurulmuştur (URL-1, Erişim Tarihi: 16.02.2022). Evlilik hazırlığı içerisinde olan çiftler bu genelge doğrultusunda düğünlerini ya ertelemişler ya da sanal ortam vasıtasıyla evliliklerini

gerçekleştirmek için yeni çözüm yolları bulmaya çalışmışlardır. Bunun yanında sanal ortamda gerçekleşmeyen ancak salgın dönemindeki önlemler kapsamındaki evlilikler de sanal ortamda haber olarak yer bulmuştur.

Evlilik Teklifi

Görücü usulüyle evlenmenin azalmaya başladığı günümüzde gençler evlenecekleri kişileri kendileri belirlemekte ve aileler bu durumu genelde anlayışla karşılamaktadır. Bu nedenle çiftler ilk adımı yani evlilik teklifini kendi aralarında ya da yakın arkadaşlarının katılımıyla gerçekleştirmektedirler. Covid-19 salgını sürecinde ise düğünler genellikle ertelenmiş ve söz kesme-nişan gibi törenler ise daha sade kutlamalarla gerçekleştirilmiştir. Salgından dolayı düğünü geciktirecek olan gelin ve damat adaylarında evlilik tekliflerinin daha gösterişli olması yönünde bir eğilimin olduğu gözlenmiştir. Salgın sürecinde internet ortamında çok dikkat çeken evlilik teklifi evlenme öncesine ait aşamalardan biridir.

2020 yılının mart ve haziran ayları arasında düğün ve nişan etkinlikleri gerçekleştirilememiştir (URL-1, Erişim Tarihi: 16.02.2022). Ancak bu tarih aralığında evlilik tekliflerinde ciddi bir artış olduğuna dair haberlere rastlanılmıştır. “Türkiye Evlilik Dosyası”na göre 2020 yılında evlilik teklifleri genellikle yaz ayları ile sonbaharın ilk aylarında gerçekleşmiştir. Bu açıdan bakıldığında evlilik tekliflerinin yapılma zamanları salgın öncesi ile benzer aralıktadır. Evlilik tekliflerinin en fazla yapıldığı ay olan temmuz ayı bir önceki yılın aynı aya ait verilerini de geride bırakmıştır. Evlilik tekliflerinin en çok teknede, yatta veya sahilde gerçekleştiği belirtilmiştir (URL-2, Erişim Tarihi: 16.02.2022). 2020 yılı içerisinde düğün yapabilmeye şansları olmadığını düşünen çiftlerin evlilik tekliflerini görsel bir şölene dönüştürme eğilimlerinin daha fazla olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle de “hayalindeki düğünü yapamayanlar hayalindeki evlilik teklifini yapıyor” olmak için lüks teknelerde, yatlarda sevdikleri kişiye evlenme teklifi yapmışlardır (URL-3, Erişim Tarihi: 12.02.2022). Evlilik teklifi esnasında sevdiklerinin veya dostlarının bu ana tanıklık etmesini isteyenler çevrimiçi görüşmelerle bu isteklerini gerçekleştirmişlerdir (URL-4, Erişim Tarihi: 24.02.2022). Bu haberlere göre, Covid-19 salgınının evlilik teklifleri üzerindeki olumsuz etkisinin daha az olduğu düşünülebilir.

Koronavirüs sebebiyle evlilik teklifleri daha sade ve daha izole mekânlarda yapılmıştır. Eskiden gelin veya damat adayının yakın çevresinden birileri de evlilik tekliflerinde bulunabilmekteydi. Ancak fazla kişinin katılımı pandemi açısından risk yaratacağı için önlemler çerçevesinde bu tür organizasyonların gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Pandemi tedbirleri veya kısıtlamaları evlilik tekliflerinin sayısını pek de olumsuz yönde etkilememiş gibi görünmektedir. Evlilik yolculuğunda çiftlerin birbirlerine verdikleri söz mahiyetinde olan evlilik tekliflerinin başkalarının katılımını gerektirmemesi, nişan, kına veya düğün kadar masraflı olmaması gibi sebeplerden ötürü pandemide de devam eden etkinliklerden biri olduğu düşünülebilir.

Kız İsteme

Covid-19 salgını kız isteme geleneklerinde bugüne kadar pek örneğine rastlamadığımız birtakım yeniliklere zemin hazırlamıştır. Özellikle dışarı çıkma kısıtlamalarının olduğu 2020 yılında kız isteme törenlerinin çevrimiçi yapıldığına şahit olunmuştur. Kız isteme törenini ertelemek istemeyen çiftler böylece belirledikleri tarihte bu töreni gerçekleştirmeyi başarmışlardır. Ayrıca bu yöntemle çiftler salgın kurallarına da uymuşlardır.

Bilgisayarı kolaylıkla teknoloji olarak nitelendirdiğimiz (Ong, 2012:101) çağımız içerisinde Türkiye'nin farklı şehirlerinde çevrimiçi kız isteme törenleriyle karşılaşmıştır. 2020 yılının aralık ayına ait bir habere göre online kız isteme törenlerinden birine Çankırı'da rastlanmıştır. Damat adayı artan vaka sayıları nedeniyle çevrimiçi kız isteme törenini tercih ettiklerini belirtmektedir. Aslında aile bireylerinin bu şekilde bir töreni gariptediklerini ancak çiftin tören tarihini değiştirmek istememeleri nedeniyle böyle bir yönetime başvurduklarını ifade etmiştir. Salgın döneminde ailelerin sağlığını riske atmak yerine böyle bir yolun izlenmesini daha doğru bulduklarını söylemektedirler. Buna göre öncelikle kız ve erkek tarafının üyelerinin katıldığı ortak bir Whatsapp grubu oluşturulmuş ve bu grupta bir link paylaşılmıştır. Belirlenen saatte herkes bu linke tıklayarak kız isteme törenine katılma şansını elde etmiştir. Böylece gelin ve damat adayının Türkiye'nin farklı yerlerinde ikamet eden akrabaları da isteme törenine katılmıştır (URL-11, Erişim Tarihi: 10.02.2022).

Online kız istemeye dair bir diğer örneğe İzmir’de rastlanmıştır. Buna göre damadın ailesi İzmir’de, kızın ailesi ise İran’da yaşamaktadır. Erkek tarafı salgın nedeniyle İran’a gidip kız isteme şansına sahip olmadığı için kız evine internet üzerinden bağlanarak kız istemişlerdir. İranlı ailenin bu şekilde kız istenmesini şaşkınlıkla karşıladıkları ancak vaka sayıları nedeniyle buna mecbur kaldığı ifade edilmektedir. Gelin adayının ailesinin kız isteme ve söz kesme törenini görüntülü olarak izledikleri belirtilmektedir (URL-12, Erişim Tarihi: 23.03.2022).

Salgın kısıtlamalarının azaltıldığı kontrollü normalleşme döneminde bu tür haberlerin azaldığı görülmektedir. Bu durum da aslında çevrimiçi gerçekleştirilen kız isteme törenlerinin sadece Koronavirüs salgını kısıtlamalarının olduğu dönemlerde tercih edilen bir uygulama olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kısa süreliğine popüler hale gelen çevrim içi kız isteme törenlerine yönelik haberler normalleşme hareketiyle birlikte ortadan kalkmıştır.

Çeyiz

Çeyiz, kız çocuğunun küçük yaşlarından itibaren anne ve babanın büyük bir emekle biriktirdikleri eşyalardır. Günümüzde kırsal kesimde aileler kız çocukları için el emeği ürünlerin çoğunluğu oluşturduğu çeyiz hazırlıklarına devam etmektedirler. Kentlerde ise “el emeği ürünlerin yerini; mutfak eşyaları, elektrikli ev aletleri, perde, halı ya da yatak odası mobilyası gibi günlük kullanımda ihtiyaca dönük ürünlerin aldığı görülür” (Mutluer-Can, 2021: 401). Kentlerde mutfak eşyaları ve elektrikli ev aletleri çeşitli markaların oluşturdukları çeyiz setleri kapsamında satın alınmaktadır. Salgın döneminde ise çeyiz alışverişlerinin azaldığı, alışveriş yapmak isteyenlerin ise internet üzerinden çeyiz ihtiyaçlarını karşıladıkları görülmektedir.

Salgın dönemiyle birlikte internet üzerinden yapılan çeyiz alışverişlerinde ise gelin ve damat adaylarının alışveriş alışkanlıklarında birtakım değişiklikler olduğu ifade edilmektedir. Buna göre salgın döneminde yapılan çeyiz alışverişlerinde kahve makinesi, doğrayıcı, tencere, tava, çatal kaşık takımı gibi ürünler yer almaktadır. Bunun yanında salgınla birlikte insanlar ekmeklerini evde yapmaya karar vermişler ve bu nedenle de hamur yoğurma makinelerine olan talep artmıştır. Aynı talep artışı çeyiz alışverişlerinde de görülmektedir. Eskiden çeyiz alışverişlerinde hamur yoğurma makineleri gelinlerin mutlaka ihtiyaç duyduğu bir ürün değilken salgınla birlikte çeyiz eşyaları içerisinde popüler hale gelmiştir (URL-23, Erişim Tarihi: 26.02.2022).

Koronavirüs salgını Türkiye’de 2020 yılının mart ayında başlamıştır. Mart ve nisan ayları ise aslında çeyiz alışverişlerinin en yoğun olarak yapıldığı dönemlerdir. Salgın nedeniyle yüz yüze satışlarının yapılamayacağı görüldüğünden yeni alışveriş seçenekleri geliştirilmek istenmiştir. Bazı firmalar alışverişlerini görüntülü görüşme veya randevu sistemiyle yapmaya başlamışlardır. İçinde bulunulan durumda çeyiz alışverişlerinde sanal ortam yine en çok başvurulan yollardan biri olmuştur (URL-24, Erişim Tarihi: 24.02.2022).

Gelinler arasında internet ortamında fikir alışverişlerinin yapılması çeyiz kültürünün salgın şartları altında da olsa devam ettirildiğini göstermektedir. Böylece gelinler veya gelin adayları internet üzerinden sipariş vererek getirttikleri çeyiz eşyalarının kullanışlı olup olmaması, kalitesi ve fiyatları hakkında tavsiyelerde bulunmaktadırlar. İnsanların dışarıya çıkmadıkları ya da sınırlı saatlerde çıkabildikleri bu dönemde fikir alışverişlerinin yapılması gelin adayları için iyi bir alternatife dönüşmüştür. Çünkü çeyiz hazırlama evlenme sürecinin en vazgeçilmez geleneklerinden biridir.

Davetiye

Türk kültüründe hediyeler veya yazılı kâğıtlar aracılığıyla kişiler düğüne davet edilmekte ve buna “okuntu” adı verilmekteydi. Yazılı kültürün yaygınlaşması ile “okuntu” geleneği yerini “davetiye”lere bırakmıştır. Elektronik kültür ortamının etkisiyle de “davetiye”lerin “e-davetiye”lere dönüştüğü görülmüştür. Okuntudan e-davetiyeye uzanan süreçte hediyeleşme geleneği ortadan kalkmıştır (Gümüş, 2019: 227). Salgın ile birlikte davetiye ve e-davetiye uygulamasının da değişime uğradığı anlaşılmıştır.

2020 yılının ekim ayında yayınlanan habere göre salgın döneminde gelin ve damat adaylarının genellikle daha sade ve ekonomik davetiyeleri tercih ettikleri ifade edilmektedir. Düğüne katılmak

isteyenleri bilgilendirmek adına “salgına uygun dezenfektan işlemi yapılmıştır” veya “maske takmak zorunlu” biçiminde notlar yer almıştır. Bunların yanında en dikkat çekici nokta ise düğüne katılamayacak olanlar için davetiyelerde IBAN numarasının veya banka QR kodunun yer almasıdır. Böylece geline veya damada takı takmak isteyenler IBAN numarası veya QR koduyla para gönderme şansına sahip olmuşlardır (URL-9, Erişim Tarihi: 09.02.2022). Davetliler QR koduna tanımlanan nakit veya altın hesabının IBAN numarasına takılarını göndermişlerdir. Çiftler takımın dijital ortamda nasıl gönderilebileceğine dair videolar hazırlamışlar ve bu videolarla birlikte IBAN’lı ya da QR kodlu davetiyelerini paylaşmışlardır (URL-10, Erişim Tarihi: 09.02.2022). QR kodu düğünün yapılacağı yerin konumunu göstermek için davetiyelerde yer almaktaydı. Ancak takı takmak amacıyla davetiyelerde QR koduna IBAN numarasının tanımlanması salgın döneminde daha fazla görülen bir uygulama olmuştur. Takımın bu yollarla geline veya damada ulaştırılabilmesi, ilerleyen dönemlerde düğüne katılamayacak davetliler için bu tür davetiyelere olan ilgiyi arttırabileceğini düşündürmektedir.

Kına

Geleneksel Türk düğünlerinde üç gün süren eğlencenin ikinci gününün akşamında kına gecesi düzenlenmektedir. Buna göre gelinin ve damadın ailesinin kadın üyeleri kına yakma eğlencesine katılmaktadır. O gece kına yakılırken türküler söylenmekte ve gelin olan kız kına türkülerini eşliğinde ağlamaktadır. Bunun damat için yapılan bekârlığa veda partisine benzer bir eğlence olduğu düşünülebilir (Mirzaoğlu, 2007: 293). Salgın öncesinde kentlerde düzenlenen düğünlerde ise kına gecesinin düğün günü ile birleştirildiği kına yakma törenlerine rastlanmaktadır. Buna göre gelin düğün sırasında bindallısını giyer ve gelinin nedimeleri, arkadaşları ya da akrabaları eşliğinde kınası yakılır. Kına yakma töreninden sonra gelin tekrar gelinliğini giyip düğün törenine devam etmektedir. Fakat salgınla birlikte kına gecesi törenlerinin azaldığı görülmektedir.

Covid-19 salgınıyla birlikte kına yakma geleneğinde ve törenlerinde azalma görülmüştür. Yine bu süreçte bulunan çözüm yollarından biri olarak çevrimiçi kına yakma törenleri yapılmıştır. Aile çevresinden olup evde bulunan kadınlar geline kına yakmış ve kendi aralarındaki eğlenceleri çevrimiçi olarak paylaşmışlardır. Böylece kına yakma törenine katılamayanlar da çevrimiçi paylaşımlarla bu mutluluğa ortak olmuşlardır. Şartlar kısıtlı olduğu için kına geleneği devamlılığı açısından teknoloji vasıtasıyla bir çözüm yolu bulunmuştur.

Kına ve düğün organizasyonları kontrollü normalleşme kapsamında 2020 yılının yaz aylarında gerçekleştirilmiştir. 2020 yılının temmuz ayından itibaren normalleşme tedbirleri kapsamında açık havada yapılan düğün ve kına organizasyonlarının olduğu görülmektedir (URL-1, Erişim Tarihi: 16.02.2022). Videoda gelinler bindallı giymişler ve nedimeleriyle birlikte tefler eşliğinde kına törenlerini gerçekleştirmişlerdir (URL-5, Erişim Tarihi: 25.02.2022). Kına yakma geleneği salgın sürecinde çok tercih edilen törenlerden biri olmamıştır. Çünkü sosyalleşmenin en aza indirilmesi gereken salgın dönemi sadece daha elzem görülen törenlerin yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Kolonya ikramı ile hem katılımcıların hijyen kurallarına uyması sağlanmış hem de kına gecesinde katılımcılara verilebilecek hediyeler açısından yeni bir dönem başlamıştır. Koronavirüs nedeniyle gerçekleştirilen kına organizasyonlarının genellikle evde ve çok az sayıda kişinin katılımıyla gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. İnternet üzerinden yapılan video yayınlarıyla gelin adayları kına etkinliklerini sevdikleriyle paylaşmışlardır. Buna göre kına evde hazırlanmakta ve evde bulunanların vasıtasıyla geline kınası yakılmaktadır. Söz konusu videoya gelinin ve damadın yakınları tebrik mesajlarını iletmişlerdir ve internet vasıtasıyla kına törenini görebildikleri için memnun olduklarını belirtmişlerdir (URL-7, Erişim Tarihi: 06.02.2022). Davetlilere verilen hediyeler içerisinde kolonyanın olması salgın sürecinin bir sonucudur ve kolonyanın hediye olmasının yanında kına törenlerindeki asıl işlevinin hijyen sağlamak olduğu görülmektedir. Ayrıca kına törenlerinin internet ortamına taşınması törene katılamayan kişilerde en azından bu süreci görebilmiş olmak adına olumlu yönde bir katkıda bulunmuştur.

Düğün

2020 yılının yaz aylarında gerçekleştirilen düğünlerde salgın kuralları gereğince takı takma törenindeki değişim dikkat çekmektedir. Düğün organizatörleri, takı takma esnasındaki mesafe sorununu

gelinin ve damadın maket mankenini koyarak çözmeye çalışmışlardır. Maket mankenlere gelinlik ve damatlık giydirilmiş ve gelin-damat maketlerinin üzerine kurdele konulmuştur. Böylece takı takmak isteyen katılımcılar teması en aza indirerek güvenle takılarını takmışlardır. Gelini veya damadı öperek ya da sarılarak tebrik etmekten kaçınılmıştır. Takılar maket mankenlere takılırken gelin ve damat masalarında oturarak töreni izlemişlerdir (URL-8, Erişim Tarihi: 27.02.2022). Salgın koşulları gelin ve damat ile fotoğraf çekilme uygulamalarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Önceden gelini ve damadı sarılarak tebrik eden sevdikleri bu anı ölümsüzleştirmek için fotoğraflar veya videolar çekmeyi tercih ediyorlardı. Fakat sosyal mesafeyi korumak için bu uygulamadan vazgeçilmiştir. Bunun yerine ise çözüm olarak gelin ve damat çekimlerinin yanısıra drone vasıtasıyla fotoğraflar ve videolar çekilmeye başlanmıştır. Böylece gelinin ve damadın düğüne katılan kişileri de içine alacak şekilde fotoğraf ve video anıları oluşmuştur (URL-6, Erişim Tarihi: 24.02.2022). Takı merasimi ve sonrasında gelin-damatla çekilen fotoğraflar için çözüm yolları bulunmaya çalışılmıştır. Salgındaki en önemli kural kişiler arasındaki mesafenin korunması olduğu için yakın temas gerektiren iki uygulama da yeniden gözden geçirilmiştir. Çünkü takı takma geleneği ve fotoğraf çekilme isteği düğün organizasyonlarının vazgeçilmez uygulamalarıdır.

18 Kasım 2020 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan genelge ile sadece nikâh ve nikâh şeklindeki düğünlere izinlere verilmiştir (URL-1, Erişim Tarihi: 16.02.2022). Bu nedenle de düğün yapmak için normalleşme sürecini beklemek istemeyen çiftler nikâh ile dünya evine girmişlerdir. Salgında düğün yapmak istemeyip veya düğün yapamayıp aile arasında ve yakın çevrenin katılımıyla nikâh kıyarak evlenen çiftlerin de olduğu bilinmektedir. Nikâh ile evlenen çiftler ise yakın çevreleriyle nikâh sonrasında az katımlı kutlama organizasyonları planlamışlardır. Hatta bu nedenle “nikâh after party”leri dikkat çekmiştir (URL-13, Erişim Tarihi: 14.03.2022). Nikâh kıyarak evlenen sağlık çalışanı çiftin hastanede giydikleri koruyucu tulumla evlenmeleri ise salgın döneminde dikkat çeken haberlerden biri olmuştur. Gelinlik ve damatlık yerine koruyucu tulum giyerek nikâh törenlerini gerçekleştiren çiftin sosyal medya hesapları üzerinden canlı yayınıla “temsili düğün” yaptıkları belirtilmektedir (URL-14, Erişim Tarihi: 22.02.2022).

9 Nisan 2021 tarihinde yayınlanan bir habere göre, Covid-19 salgını için alınan tedbirler nedeniyle ülkeye giriş yapamayan damat kendi düğününe görüntülü arama yoluyla katılabilmektedir. Düğün salonu ile önceden yapılan anlaşma dolayısıyla düğünün gerçekleştirilmesi gerekmiş ve damat olmadan düğün töreni yapılmıştır. Düğün gelenekleri açısından bakıldığında düğün günü gelinin ve damadın mutluluklarını kendi çevrelerindeki insanlarla kutladıkları bir gündür. Ancak Koronavirüs damatsız düğünlerin yapılmasına da neden olmuştur (URL-15, Erişim Tarihi: 25.03.2022). Evlenme geleneklerimiz açısından damatsız düğün yapılması özel durumlar haricinde örneğine pek rastlanan bir durum değildir. Ancak düğün yapmaya karar veren çiftin tüm olumsuzluklara rağmen bu isteklerini yerine getirdikleri görülmektedir. Bu durumda ise damadın düğün atmosferine tanıklık etmesini sağlayan imkân internet ortamı olmuştur. Böylece damat fiziksel olarak düğününde bulunamasa da sanal ortam vasıtasıyla bu heyecanı hissedebilmiştir.

İçişleri Bakanlığı'nın 1 Haziran 2021 tarihli genelgesiyle kapalı mekanlarda azami yüz davetli ile düğün yapılmasına, sosyal mesafenin korunamayacağı halay ya da oyunların yasaklanmasına ve açık havada yapılan düğünlerde katılımcı sınırlamasının kaldırılmasına karar verilmiştir (URL-1, Erişim Tarihi: 16.02.2022). Buna göre normalleşme kapsamında sınırlı sayıda davetliyle düğünler gerçekleştirilmiştir. Bu tür düğünler de genelde açık havada yapılmış ve salgın süreci kır düğünü veya açık hava düğünü konseptli düğünlerin sayısını arttırmıştır. Katılımcıların açık havada olması onların Koronavirüs'e yakalanma risklerini azalttığı için bu tür düğünler daha cazip hale gelmiştir. Kapalı alanda yapılan düğünlerde ise sosyal mesafenin korunması gerektiği ısrarla üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. Bu nedenle katılımcıların maske, mesafe ve hijyen kurallarına dikkat etmeleri gerekmiştir. Çünkü dikkat edilmediği takdirde düğün gibi kalabalık ortamlar Koronavirüs'ün çok kişiye bulaşabileceği ortamlardır. Düğün organizasyonu yapan mekân sahiplerinin de düğünler için gerekli salgın tedbirlerini almaları gerekmiştir.

Düğünlerdeki eğlence anlayışı da salgın kuralları kapsamında şekillenmiştir. Kişilerin teması salgın riskini arttıracığı için sosyal mesafeye dikkat etmek koşuluyla eğlenebilmek için çeşitli çözüm yolları aranmıştır. Bu yollardan biri olarak işletme sahipleri 1,5 metre uzunluğundaki çubuklarla sosyal mesafeyi koruyarak halay çekme etkinliğini önermişlerdir (URL-16, Erişim Tarihi: 22.02.2022). Oysa Türk kültüründe özellikle düğünlerde davetlilerin birbirlerine yakın olmaları ve bu mutluluğu çiftlerin

sevdikleriyle paylaşmaları esastır. Türk düğünlerinde samimiyete dayalı olan kalabalık ortamlarda, salgın koşulları nedeniyle katılanların daha dikkatli olmaları için eğlenme biçimlerinde değişikliğe gidilmesine sebep olmuştur. Daha az kişinin katıldığı düğün ortamlarında Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği sosyal mesafe esas alınarak kişiler eğlenmeye çalışmışlardır.

Nikâh merasimiyle evlenip bu süreçte çocuk sahibi olan çiftlerin normalleşme sürecinin başlamasıyla düğün yaptıkları ve düğünlerine bebekleriyle katıldıkları görülmüştür. Dolayısıyla düğünlerde hoş bir anı olması vesilesiyle çekilen fotoğraflarda gelinin ve damadın yanısıra bebekleri de yer almıştır. Bu durum gelenek ve göreneklerimiz açısından pek alışıldık bir durum değildir. Ancak salgın nedeniyle sadece nikâh merasimiyle evlenip sonradan düğün yapabileme şansı olan çiftler için Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde örneklerine rastlanan düğünler açısından normal karşılanan bir durum olmuştur (URL-17, Erişim Tarihi: 22.02.2022). Çiftlerin düğünlerine bebekleriyle katılmaları salgın döneminde ortaya çıkmış ve salgındaki düğün sürecine yeni bir boyut kazandırmıştır. Türkiye'de salgın döneminde nikâh merasimiyle evlenip normalleşme süreciyle birlikte düğün yapan çiftlerin düğünlerine bebekleriyle katıldıkları pek çok örneğe rastlanmıştır.

Sonuç

2020 yılının mart ayından itibaren getirilen kısıtlamalarla birlikte evlilik sürecinin sanal ortamda daha farklı bir boyut kazandığı görülmüştür. Kız isteme, söz kesme, nişan, kına ve düğün etkinliklerini yüz yüze gerçekleştiremeyen çiftler bu süreçlerini internet ortamına taşımışlardır. Evliliğe dair gelenek ve görenekler için yeni bir mecra oluşmuştur. Ancak burada dikkat çeken nokta, sanal ortamda gerçekleştirilen bu süreçlerin kısıtlamaların gevşetilmesiyle ortadan kalkmaya başladığı görülmüştür. Dolayısıyla kısa süreliğine sanal ortamda popüler hale gelen evliliğe dair uygulamaların 2021 yılının haziran ayından itibaren yüz yüze gerçekleştirilme isteğinin daha baskın olduğunu göstermiştir.

Covid-19 salgını sürecinde, özellikle 2020 yılının mart ve aralık ayları arasında, çiftlerin evlilik tekliflerini daha görkemli hale getirmek istediklerine yönelik haberlerin olduğu görülmüştür. Salgında düğünü ertelemek zorunda kalacaklarını düşünen çiftler evlilik tekliflerinin daha gösterişli olmasını istedikleri anlaşılmaktadır.

Evlilik teklifine çevrim içi katılan akrabaların ve arkadaşların olması ise çiftlerin salgın karşısında buldukları çözüm yollarından biri olmuştur. Evlilik teklifinin yanı sıra kız isteme törenleri de çevrimiçi yapılmıştır. İnsanların bir araya gelebilme şanslarının olmaması onları yeni çözümler üretmeye sevk etmiştir ve çevrimiçi kız isteme törenleri de üretilen çözüm yollarından biri olmuştur. Bu durumda teknoloji geleneğin salgın döneminde de devam edebilmesini olumlu yönde etkilemiştir. Kız isteme töreninin icra ortamı değişmiş ve çevrimiçi gerçekleşen tören herkesin kendi evinden bağlandığı, katılımcıların aynı mutluluğu paylaştığı bir mecraya dönüşmüştür.

2020 yılının mart ayı ile 2021 yılının haziran ayları içerisinde, evlenmenin tüm aşamalarında olduğu gibi davetiye dağıtma ve düğünün duyurulma sürecinde de birtakım değişiklikler dikkat çekmektedir. E-davetiyelerin daha yaygın hale geldiği salgın sürecinde gelinin veya damadın IBAN numarasının eklendiği QR kodlu davetiyeler hazırlanmıştır. Davetiye ile birlikte düğüne katılabilme şansı olmayan katılımcıların takı takabilme şansları olmuştur. Bu uygulama, kültürümüzde geline ve damada maddi anlamda destek olabilme işlevinin devam etmesini sağlamıştır. Bazı kesimlerin bu uygulamayı hoş karşılamamalarına rağmen takı takma geleneğinin devam edebilmesi açısından QR kodlu davetiyeler yaratıcı çözümlerden biri olmuştur. Takının bu yollarla geline veya damada ulaştırılabilmesi, ilerleyen dönemlerde düğüne katılmayacak davetliler için bu tür davetiyelere olan ilginin artabileceğini düşündürmektedir.

Salgın sürecinde kır düğünleri ve açık hava düğünleri daha yaygın hale gelmiştir. Virüsün yayılmasının ve bulaşmasının açık havada daha az olduğu yönündeki açıklamalar bu tarz düğünlerin tercih edilmesine neden olmuştur. 2021 yılında açık havada yapılan düğünlerde katılımcı sınırlamasının kaldırılması ile düğüne daha fazla davetlinin katılmasını isteyen çiftler tarafından kır düğünleri daha fazla rağbet görmüştür ve böylece çiftlerin istedikleri gibi sevdikleriyle beraber Korona riskini biraz daha azaltarak rahatça eğlenebilecekleri bir ortam elde etmişlerdir. Bu durum içinde bulunulan şartlara göre geleneklerin şekillendiğinin göstergesidir.

Düğün yerine sadece nikâh kıyarak evlenen çiftlerin ise “nikâh after party”leri düzenledikleri görülmüştür. Kişilerin içindeki eğlenme isteği giderilemediği için bu tür partilerin düzenlendiği söylenebilir. Böylece az katılımlı da olsa geline ve damada mutluluklarını sevdikleriyle paylaşacakları bir ortam sağlanmıştır. Nikâh ile evlenen çiftlerin tedbirlerin gevşetilmesiyle düğünlerini gerçekleştirdikleri ve düğünlerine bebekleriyle katıldıkları yönünde çok sayıda habere rastlanmıştır. Gelenekler açısından örneğine pek rastlanmayan bu durum, salgın sürecinin bir gerçeği olarak düğünlerimize farklı bir boyut kazandırmıştır.

Virüsün yayılım riskini azaltmak için maket gelinlere ve damatlara takı takılması, sadece drone vasıtasıyla düğünde fotoğraf-video çekilmesi, mesafe çubuklarıyla halay çekilmesi gibi uygulamalar da yine salgın sürecinde ortaya çıkmıştır. Ancak salgının gücünü kaybetmeye başladığı bugünlerde söz konusu uygulamaların artık tercih edilmediği görülmektedir. Düğün organizasyonları salgın öncesinde olduğu gibi düzenlenmeye başlamaktadır. Bu noktadan hareketle, salgın koşulları nedeniyle gerçekleştirilen uygulamaların aslında süreklilik göstermediği ve salgının hafiflemesiyle birlikte salgın öncesi evlenme geleneklerinin tekrar yüz yüze uygulanmaya başladığı anlaşılmaktadır.

Salgın döneminde düğün ekonomisini belirleyen faktörler salgına yönelik kısıtlamalar ya da normalleşme hareketleri olmuştur. Buna göre yüz yüze yapılan alışverişlere ve düğünlere kısıtlama getirilmesi çeyiz satıcısı, gelinlikçi, kuyumcu, fotoğrafçı, pastacı, davetiyeci vs. gibi iş alanlarını olumsuz yönde etkilerken normalleşme hareketleriyle birlikte düğün sektörlerinin artan taleplerini karşılamaya çalışmışlardır. Çünkü kısıtlamaların getirildiği dönemlerde düğünlerini yapamayan çiftlerin tamamı normalleşme ile birlikte bu mutlu günü sevdikleriyle paylaşmak istemişlerdir. Bunun yanında internet alışverişlerinin ise kısıtlama dönemlerinde zirveye ulaştığı tespit edilmiştir. İnternet sitelerinden düğün alışverişi yapan kişiler aldıkları hizmetlere yönelik yorumlarını yine internet üzerinden düğün hazırlığı içinde olan kişiler için videolar hazırlayarak paylaşmışlar ve salgının gölgesinde gerçekleştirilen düğün alışverişlerinde, paylaşılan bu bilgilerin düğün sürecindeki kişiler için dayanışma ve fikir alışverişinde bulunma şansını arttırdığı tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- ALİÇAVUŞOĞLU, Ç. BOYRAZ, E. (2021). “Evlilik Ritüelleri ve Tüketimi Üzerine Bir Araştırma”. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*. 7(1).
- ALTUN, I. (2008). *Suadiye/Çepni Halk Kültürü*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- BAŞÇETİNÇELİK, A. (2009). *Adana Halk Kültüründe Doğum-Evlenme-Ölüm*. Adana: Altın Koza Yayınları.
- EKİCİ, M. (2008). “Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme”. *Milli Folklor*. 10(80), 33-38.
- GÜMÜŞ, İ. (2019). “Bir Kültür Ekonomisi Dönüşüm Serüveni: ‘Okuntu’dan ‘E-Davetiye’ye”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. (15), 227-241.
- HACISÜLEYMANOĞLU, G. E. SAĞER, Turan (2022). Türkiye’de Müzik Sosyolojisinde Önemli Bir Unsur Olan Düğünde Çalan Müzisyenlerin Sosyo-Ekonomik Durumları ve Pandeminin Etkisi Hakkında Bir Durum Çalışması: Safranbolu Örneği. *Rast Müzikoloji Dergisi*. 10(1), 59-77.
- KARAKAŞ, A. (2014). “Çukurova Bölgesi Geçiş Törenlerinde Su Odaklı Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme”. *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı 3, 115-127.
- MİRZAOĞLU, F. Gülay (2007). Ballads for henna nights. 46th Annual Meeting of Permanent International Altaistic Conference (PIAC). Ankara: Türk Dil Kurumu, 293-299.
- MUTLUER, Z. CAN, M. (2021). “Geçmişten Günümüze Erzurum Çeyiz Geleneği”. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*. Cilt: 27, Sayı: 47: 400-409.
- OKUŞLUK ŞENESEN, R. (2011). *Çukurova Bölgesi Girit Göçmenleri Halk Kültürü Araştırması*. Adana: Karahan Kitabevi.
- ONG, W. J. (2012). *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözüün Teknolojileşmesi*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- ÖRNEK, S. V. (1976). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- ŞİŞMAN, B. (2001). “Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sünnet, Evlilik ve Ölümle) İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar”. *Erdem*. 445-470.
- TURHAN, M. (2021). *Kültür Değişmeleri Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*. Ankara: Altınordu Yayınları.
- YILDIRIM, Z. (2019). *Dünden Bugüne Samsun-Çarşamba İlçesinde Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm, Sünnet-Askerlik-Hac)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

İnternet Kaynakları:

- URL-1: <https://www.icisleri.gov.tr/koronavirus-ile-mucadele-kapsaminda-sokaga-cikma-kisitlamalari-yeni-kisitlama-ve-tedbirler-genelgeleri> (Erişim: 16.02.2022)
- URL-2: <https://www.haberturk.com/evlilik-trendlerinde-pandemi-etkisi-3049128> (Erişim: 16.02.2022)
- URL-3: <https://www.showtv.com.tr/show-ozel-haber/en-izole-evlenme-teklifi-691056> (Erişim: 12.02.2022)
- URL-4: <https://www.teklifella.com/yazi-detay/pandemide-evlilik-teklifi> (Erişim: 24.02.2022)
- URL-5: <https://www.youtube.com/watch?v=IX4Lu1FLrT0> (Erişim: 25.02.2022)
- URL-6: <https://www.uniomagazine.com/tr/content-details/pandemi-evlilik-trendlerini-de-yeniden-belirledi.html?I=3004> (Erişim: 24.02.2022)
- URL-7: <https://www.youtube.com/watch?v=d4WDWGfSdrQ> (Erişim: 06.02.2022)
- URL-8: <https://www.ihacom.tr/haber-koronavirus-bunu-da-yaptirdi-dugun-takilari-maket-mankenlere-takildi-854668/> (Erişim: 27.02.2022)
- URL-9: <https://www.milliyet.com.tr/galeri/nisan-ve-dugunlerde-yeni-donem-ibanli-davet-6343389/2> (Erişim: 09.02.2022)
- URL-10: <https://www.gazetevatan.com/yasam/dugunlerdeki-taki-torende-yeni-donem-artik-davetiyelerde-1399499> (Erişim: 09.02.2022)
- URL-11: <https://onedio.com/haber/bu-da-oldu-pandemi-nedeniyle-kiz-isteme-merasimi-online-olarak-gerceklesti-947868> (Erişim: 10.02.2022)
- URL-12: <https://www.egetelgraf.com/izmirde-online-kiz-isteme/> (Erişim: 23.03.2022)
- URL-13: <https://haberglobal.com.tr/gundem/pandemi-surecinde-evlenen-ciftler-anlatiyor-her-defasin-davakalar-patlak-verdi-115960> (Erişim: 14.03.2022)
- URL-14: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/saglikci-cift-koruyucu-tulumla-evlenip-canli-yayindandugun-yapti-41497656> (Erişim: 22.02.2022)
- URL-15: <https://www.cnnturk.com/dunya/damat-dugune-online-katildi> (Erişim: 25.03.2022)
- URL-16: <https://www.cnnturk.com/video/turkiye/dugunlerde-sosyal-mesafe-cubuguyla-halay-onerisi> (Erişim: 22.02.2022)
- URL-17: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dugunlerine-bebekleri-de-katildi-unutulmayacak-bir-ani-oldu-41882683> (Erişim: 22.02.2022)
- URL-18: <https://www.youtube.com/watch?v=W7xBrNtuwaU> (Erişim: 16.03.2022)
- URL-19: <https://dogruhaber.com.tr/haber/726408-ceyizlik-urun-satan-esnaf-zor-gunler-geciriyor/> (Erişim: 16.03.2022)
- URL-20: <https://www.milliyet.com.tr/galeri/nisan-ve-dugunlerde-yeni-donem-ibanli-davet-6343389/2> (Erişim: 22.02.2022)
- URL-21: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/gelinlerin-beyaz-hayalleri-koronaviruse-takildi-/1811233> (Erişim: 22.02.2022)
- URL-22: <https://www.haberler.com/ekonomi/normallesmeyle-birlikte-gelinlikcilerde-yogun-14203517-haberi/> (Erişim: 07.03.2022)

URL-23: <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/internetten-dugun-alisverisinde-artist-42050339> (Erişim: 26.02.2022).

URL-24: <https://www.vipgelinlik.com/blog/dugun-alisverisine-yeni-fikirler-ilac-oluyor> (Erişim: 24.02.2022).

URL-25: <https://tr.sputniknews.com/20210426/pandemide-issiz-kalan-muzisyenler-ramazan-davulcusu-oldu-1044358410.html> (Erişim: 03.04.2022).